

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

298. Cum tam pro iudice Ecclesiastico, quam pro iudice laico sint rationes probabiles circa eorum iurisdictionem; an definienda sit quæstio per iudicem Ecclesiasticum? Et explanatur, quod quando duo ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

quia est quidem Iudex incompetens, sed non incapax.

Sup. hac sum-
maria cog-
nitione, lege
sup. doctri-
nam Ref. 62.
& 63.

3. Et hæc omnia intelligenda sunt circa Iudices, laicos, ut non possint cognoscere causam Ecclesiasticam, non solum ordinariam cognitionem exercendo; sed etiam neque summarie. Et ratio est quia, quotiescunque Iudex aliquis prohibitus est, vel incompetens in negotio ordinario, seu plenario, pariter etiam prohibitus ceteri debet in summaria cognitione iuxta duas Clementinas, si recte intelligantur; vnam incipientem, *Sape de verb. signific.* alteram vero secundam in ordine *sub tit. de Iud.* Et ita docet, ex multis aliis rationibus, supracitatus Anguiano, vir nunquam satis laudatus, quidquid in contrarium asserant Menochius *de resinen. possess. rem.* 3. n. 336. & Gutierrez *canonicar. qq. lib. 1. cap. 34 num. 46.* inferentes ex eorum sententia vnum absurdum, scilicet, posse Iudicem laicum, in causa summaria super possessorio, v. g. si ageretur de concedenda restitutione ei, qui suo beneficio spoliatus fuit, incidenter cognoscere de titulo beneficii, tanquam de re necessaria ad definiendum super restitutione; quæ omnia ex suprascriptis neganda sunt.

RESOL. CCXCVII.

An Ecclesiasticus sit iudex, quando agitur questio, cuius iurisdictioni sit? Ex part. 4. tract. 1. Ref. Ref. 64.

Sup. hoc in
Ref. seq. &
sup. in Ref.
151. §. ult. ad
medium, &
in fine Ref.
207. & in
Ref. 287. §. 2.
post med. &
infra in Ref.
328. §. 9. ante
med. vers.
Et tandem
& inferius in
tr. 8. Ref. 9.
§. vk. post
med. a Ver.
Non est.

§. 1. **R**espondeo affirmatiue cum Sanchez *in opus. tom. 1. lib. 2. cap. 4. dub. 52. n. 2. & dub. 55. n. 3. 1.* Gutierrez *practic. quest. lib. 1. quest. 6. n. 2.* & Io. Francisco Fagnano *in respons. pro censuris Pauli V. part. 4. fol. 121.* vbi sic ait, Horum omnium articulorum definitione non ad sacularem iudicem, sed ad Ecclesiasticum spectat, nam vbi questio incidit cuius sit iurisdictioni, iudex maior cognoscit, ut patet in cap. *se iudex, de sent. excommunic. in 6.* & docet Ripa in cap. *decernimus, post. n. 4. de indic. Alexander consil. 8. col. 3. lib. 1.* Felinus & Decius in cap. *pastoralis, in princ. de rescript.* Couarruias, qui testatur ita in Hispania seruari, cap. 33. *practic. quest. num. 1.* & alij.

RESOL. CCXCVIII.

Cum tam pro iudice Ecclesiastico, quam pro iudice laico sint rationes probabiles circa eorum iurisdictionem, an definienda sit questio per iudicem Ecclesiasticum?

Et explanatur, quod quando duo iudices sunt ordinarii, vel delegati, & pro utroque sunt rationes probabiles circa eorum iurisdictionem, an eligere debeant arbitros?

Et quid, si vnus sit iudex ordinarius, & alius delegatus? Ex part. 7. tract. 10. & Misc. 1. Ref. 5.

Sup. hoc in
Ref. practi-
ca, & in
ceteris alijs
eius not.

§. 1. **I**n tali casu (attendas quæso) eligendos esse iudices Arbitros tenuit Gabriel Vasquez *in Apologia Manuscripta pro iurisdic. Ecclesiast. disputat. 2. cap. quinto*, de qua mentionem facit Ioan. Antonius Saura *in Voto Platonis, de Primis instantiis, fol. 51.* & Petrus Gonzalez *de lege Politica lib. primo capite septimo, §. primo numero 10.* & *lib. 2. c. 3. num. 54.* Et quia ego illam penes me habeo, ponam hic per extensum eius verba, sic itaque asserit, Quod si usurpatio iurisdictionis manifestè iniusta non esset, eo quod ex vtraque parte essent rationes probabiles, quæ vtramque etiam probabilem redderent, existimo contentionem de vlti-

para iurisdictione inter iudicem Ecclesiasticum, & sacularem, à neutro illorum contra alium aut sententia probata, aut vi aliqua dirimendam esse, ut etiam in prima secunda disputatione 64. capite quarto, fusè probavi, litem vtrinque probabilem inter supremos Principes, à neutro illorum contra alium, aut sententia prolata, aut armis dirimi posse: est eadem omnimodò ratio. Etenim cum iudex Ecclesiasticus saculari & saculari Ecclesiastico per se subiectus non sit, etiam si vnus in alterum sententiam proferret, alter ad obediendum ei nullo proflus iure teneretur; ac proinde, neque vi aliqua ad parendum sententia adigi, aut tanquam inobediens puniri posset. Ius autem defensionis, quo iniuriam ab altero illatam vnicuique vi etiam propulsare concessum est, in eo casu locum non haberet; nam iudex, qui ductus probabili opinione vsurparet sibi aliquam iurisdictionem contra alterum, nullam illi faceret iniuriam. Porro ratione contrariarum opinionum hoc bellum non esse iustum, nec posse ex vtraque parte geri, vberius, loco citato demonstrauimus. Quocirca, quemadmodum cum Reges probabilibus solum rationibus inter se contententur de re aliqua, nullus eorum per se villo modo, talem contentionem sententia, aut armis dirimere potest; sed alterius iudicio vterque stare debet ita etiam iudices Ecclesiastici, & saculares in casu dicto alterius iudicio litem dirimere debent, & illius iudicio litem acquiescere, facere. Est tamen discrimen, quod cum Reges probabiliter solum contententur inter se de Regno alio, aut de statu in Regno alterius alicuius Regis per se, & ex natura rei stare debent iudicio Regni, de quo contententur; aut iudicio Regis, in cuius Regno status ille, de quo inter eos est controversia, positus est: ac proinde si vnus Rex contra alium contendat de statu, qui est in Regno illius, iudicio eius parere debet: ad arbitros autem iudices non nisi in eo casu, in quo iusta esset suspicio de Regno, aut Rege quorum iudicio directè, & per se litem dirimenda erat, confugiendum est, ut ibidem diximus: at vero iudex sacularis, & Ecclesiasticus probabiliter de iurisdictione aliqua inter se contententes, arbitros iudices necessario eligere debent, cum nullus alius iure constitutus sit, ad quem litem huiusmodi dirimere pertineat, ut manifestè patet. Hucusque P. Vasquez; sed lapsus est vir doctissimus, vnde eius sententia proflus est reiicienda.

2. Dicendum est igitur in diffensione inter iudicem Ecclesiasticum, & sacularem circa iurisdictionem ad quem ipsorum pertineat, definitionem spectare ad iudicem Ecclesiasticum. Primò, quia materia talis iudicij Ecclesiastica est. Secundò ob maiorem iudicis dignitatem, & auctoritatem. Tertio, quia ita definitur in *ca. si iudex laicus, de sentent. excommunic. in 6.* Et ita communiter tenent Doctores, teste 1. Couarr. *in pract. 99. cap. 33. n. 1.*

2. Felinus,
3. Decius,
4. Ripa,
5. Alexander,
6. Gutierrez,
7. Fagundez penes me ipsum *in p. 4. tract. 1. * ref. 64.* Quæ hinc et
Recol. 200
ceteris, & in
omnibus
alijs eius
not.
- quibus nunc addo.
8. Narbonam, *in Recop. l. 20. Gl. 27. n. 17.*
9. Paramum, *in Respons. prima pro iurisdic. S. Officij, cap. 4. num. 1.*
10. Lælius Baglione, *in Defens. liber. Eccles. part. 2. propos. 16. fol. 53.*
11. Bellettum, *in Disquis. Cler. part. 1. tit. de fauor. Cler. pers. §. 14. n. 3.*
12. Martham, *de Iurisdiction. parte quarta, Cem. 2. casu 145. n. 10*

13. Sperellum, *Decis.* 24. num. 59.
14. Decianum, *tract. crimin.* tomo secundo, libro 6. capite 36. num. 12.
15. Olascum, *Decis.* 103. num. 4.
16. Lancelotum, *de Arentat. part. secunda, capite 20. in Pract.* num. 78.
17. Carolum de Grassis, *de Effect. Cler. Effect.* 1. n. 1261. & seq.
18. Bonacinam, *tomo secundo, disputazione 10. quast. 2. pum. 1. §. 4. n. 9.*
19. Layman, *libro quarto, tractatu nono, capite septimo, numero 6.*
20. Barbolam, *de iur. Ecclesiast. libro primo, capite 39. §. 4. num. 13.*
21. Bostium, *in Practica Crimin. titulo de foro compet. num. 153.*
22. Mascardum, *de Probat. concl.* 689. num. 7. & seq.
23. Iafonem, *in lex quacumque num. 19 ff. si quis in ius vocatur.*

Sed audiamus verba aliquorum Doctorum.

24. Suarez, *contra Regem Anglie lib. 4. cap. 34. num. 2.* In casu autem dubio, An talis persona pro Ecclesiastica habenda sit, necne; vel an gaudeat priuilegio Clericali ad quem iudicem laicum vel Ecclesiasticum talis causa recognitionis pertineat, tractant Iurisperiti. Vera resolutio est, pertinere ad Iudicem Ecclesiasticum, quia materia illius iudicij, Ecclesiastica est.
25. Ioannes Dicastillus, *de iust. & iur. lib. 2. tom. 1. disp. 4. dub. 19. num. 367.* oborta dissensione inter Ecclesiasticum & secularem Iudicem, circa iurisdictionem ad quem ipsorum pertineat definitio; pertinet ad Ecclesiasticum iudicem ob maiorem eius auctoritatem.
26. Sanchez *in Opusc. tom. 1. lib. 2. cap. 4. dub. 55. nu. 31.* Vbi contingit questio inter Iudicem Ecclesiasticum & secularem de iurisdictione; Iudex Ecclesiasticus propter suam maiorem auctoritatem cognoscit an sua sit iurisdictione.
3. Et tandem non deseram hic apponere verba doctissimi Iuriconsulti Hieronymi Portoles *in schol. ad Molinum, tomo primo post §. Clericus, titulo de la Competencia de iurisdictione, fol. 1. num. nono*, vbi sic ait: Quarta conclusio sit, vbi competentia super iurisdictione vertitur inter Iudicem Ecclesiasticum, & secularem; Iudex Ecclesiasticus, tanquam maior, & tanquam is, qui maiori dignitate præfulget, cognoscere debet, an sua sit iurisdictione, & an in ea causa Iudex competens existat, nec arbitros eligere tenetur. Ita Portoles, qui citat etiam pro hac sententia Butrium, Angelum, & Socinum, & asserit esse communem inter Doctores, quibus omnibus etiam adde Tannerum *in Defens. libert. Eccles. libro 2. cap. 8.*
4. Nec valet dicere, quod quando duo Iudices ordinarij, vel delegati contendunt de iurisdictione, Arbitros eligere debent, vt tradit Angel. *in leg. secunda, Castrensis num. octauo, Iafon. num. vigesimo septimo, Socinus num. vigesimo primo, Dig. si quis in ius vocatus non ierit. Butr. in capite ceterum, num. nono, de iudicij, & Doctores infra citandi.* Non inquam valet hoc dicere, imò facit pro casu nostro, nam dicti Iudices pares dignitate sunt, nec alter alterum compellere potest, cum par in parem non habeat imperium, ex capite *Innotuit. de elect. & docet Bocerus, Tractatu de iurisdictione, capite tertio, num. sexagesimo.* Quando igitur inter ipsos oritur competentia circa iurisdictionem Arbitros eligere tenentur. Sed Iudex Laicus & Iudex Ecclesiasticus non sunt pares, sed Ecclesiasticus est maior Iudice laico; vt tradit Suarez

contra Regem Angliæ libro quarto, capite decimoquinto, num. vigesimo, & vigesimo primo. Ergo, vt dignior, ipse solus cognoscit, an sua sit iurisdictione, nec potest compelli ad eligendum Arbitros, vt perperam voluit Vasquez. Quod confirmatur; nam quando sunt duo Iudices, vnus ordinarij, & alter delegatus, & oritur inter illos competentia iurisdictionis, asserunt Doctores, Arbitros nõ esse eligendos quia cum delegatus maior sit ordinario, vt patet ex capite *Sanè, de offic. deleg. ipse delegatus cognoscere debet*, an iurisdictione sua sit, nec Arbitros eligere tenetur; vt inter alios docet Innocentius *in capite Pastoralis, num. septimo*, Bellamera, *num. primo, questione secunda*, Felinus, *num. quarto*, Decius, *num. sexto & septimo, de Rescript.* Sic & in casu de quo loquimur, cum Iudex Ecclesiasticus, vt patet, sit dignior Iudice laico, non potest compelli, vt Arbitros eligat, sed tanquam maior, ipse prouinciabit, an sua sit iurisdictione.

5. Nec supradictis obstat, quod Carolus primus Rex Aragoniæ 1528. constituit, quod quando inter iudicem Ecclesiasticum & Laicum oritur difficultas in Regno Aragoniæ, tunc vterque Arbitros eligere deberet, & in casu discordiæ, Cancellarius intra aliquos dies rem determinaret, exclusa omni appellatione. Non inquam, hæc obstant, Primò, quia, vt aliqui respondent, illud statutum fuit factum cum consensu Prælatorum Regni; sed hoc mihi non placet, nam Ecclesiastici, & Prælati non possunt aliquid statuere in diminutionem Ecclesiasticæ libertatis, & contra ius commune, vt de se patet. Secundò potest dici, quod tale statutum in Regno Aragoniæ forsitan factum fuerit ex consensu approbatiuo Pontificis, vel ex eius priuilegio, sin autem res non caret difficultate, maxime quod in dicto statuto à sententia Cancellarij non datur recursus, neque appellatio; Et tamen certum est, quod per aliquod statutum, appellatio ad Papam tollinequit, vt docet Baldus *in volumine tertio, consil. 86. Barbatia volumine 3. consil. 44. Abbas c. cum sit Romana, n. 14. & c. Pastoralis de appellat. Gozadinus consil. 101. num. 15. & 19. Rolandus volum. 1. consil. 29. num. 5.*

6. Sed quidquid sit de tali statuto; quod cum sit ius municipale illius Regni, nostræ non officit sententiæ, dicendum est ex hæcenus adductis patere responsionem ad argumentum adductum pro contraria sententiæ à Patre Vasquez, nempe sicuti inter supremos Principes, quando adest aliqua controuersia à neutro illorum contra alium sententiæ proferri potest, sed eligendi sunt iudices arbitri: sic & in nostro casu, cum Iudex secularis per se, Ecclesiastico non sit subiectus: Ergo vnus in alterum sententiam ferre nõ potest. Respondeo, quidquid sit de doctrina, quoad supremos Principes inter se litigantes, nam multi discrepant à sententiæ Vasquez, assero non bene in casu de quo loquimur ab ipso eam asserri, Nam illi Principes sunt absoluti, neque vnus alteri subest in illa causa: sed in nostro casu dicendum est contra Vasquez, iudicem laicum esse subditum iudici Ecclesiastico, & eius iudicio, & sententiæ acquiescere debere. Quod aperte probatur, nam, vt optime obseruat Suarez, & Farinacius, *vbi supra*, materia immunitatis Ecclesiasticæ est spiritualis, Ergo necessariò sequitur, iudicem secularem in hac re, ratione materiæ subditum esse iudici Ecclesiastico, ad quem de materia spirituali, ex iure determinate spectat: Vnde miror quomodo potuerit dicere Pater Vasquez in nostro casu nullum Iudicem à iure constitutum fuisse: nam vt diximus, cum materia immunitatis sit Ecclesiastica, de iure Iudex Ecclesiasticus intrat ad eam cognoscendam, & determinandam. Adde quod in hoc casu contra Vasquez habemus in specie iudicem

in

in iure expressum, qui est ipse Episcopus, vt patet. *in capite si iudex laicus, de sententia excommunicat. in 6.* Nec valet dicere pro Vasquez, quod nemo in propria causa iudicet, & ex *cap. primo & secundo, distinct. quarta, questione quarta*, cum Maldero de *Iustitia tractatu sexto, capite primo, dubio sexto*, & aliis. Quod quidem nimis durum videtur iudicibus laicis in casu de quo loquimur. Ergo, &c. Non inquam valet hoc dicere, nam, vt optime respondet Castrus Palaus, *tom. secundo, tractatu undecimo, disputatione unica, puncto decimo-tertio num. septimo*, in nostro casu non dicitur Episcopus in propria causa ius dicere, sed in causa communi, & Ecclesie, quod nullum est inconueniens, vt sit iudex, sicut ex multis probat ad facietatem M. ruius Antoninus *variarum Resolutionum libro primo, resolutione 48.* & Bellertus in *Disquis. Cler. titulo de exempt. Cleric. a Statutis secularium, §. primo, num. 36.* & patet ex textu cum glossa, *in capite si quis 4. questione septima, capite qui pradia, 12. questione secunda, & capite Dilecto, de sententia excommunicationis in sexto.* Ergo, &c. Confirmantur supradicta ex lege si quis ex aliena, *Digest. de iudiciis*, & per ea quae optime obseruat Georgius Wrechtus, *tr. de iurisd. lib. 3. cap. 9. n. 16.*

7. Restat igitur satis labefactata opinio Patris Vasquez, licet alijs sit vt sapientissimus, cuius sententia, si in praxi esset admittenda, vt va immunitati Ecclesiasticae, propter inconuenientia, quae ex ipsa sequerentur in casibus ferè quotidianis. Primò, quia iudices Laici in omni casu dicerent habere per se rationes probabiles, & esse eligendos Arbitros. Secundò, in electione ditorum Arbitrorum nunquam conuenirent. Tertio, peto à Patre Vasquez, dicti Arbitri eligendi, esse ne deberent saeculares, an Ecclesiastici? Si asserit saeculares, quomodo poterunt iudicare de materia spirituali? Et ideo hoc rectè negauit glossa, *in capite legitima, de appellat. in 6.* & alij quos citat Bellamera *in capite Pastoralis, ante numerum primum, & Imola num. decimo-octauo de Rescript.* Si asserit eligendos esse Arbitros Ecclesiasticos, quare non erunt iudicibus Laicis suspecti, vt Episcopus; Deinde, si dicti Arbitri non conueniant, quid faciendum? eritne constituendus Tertius? Et si daremus Arbitros conuenite, non desunt Doctores asserentes à declaratione Arbitrorum super competentem iurisdictionis appellari posse ad Summum Pontificem, ex textu *in capite ab Arbitris, de officio Delegat. in 6.* vt in specie notat Abbas *in capite Pastoralis, Rescript. numero primo, & quinto, Imola numero secundo, & nono, Bellamera numero quinto, Felinus numero decimo, Decius numero quarto, & vigesimo-tertio, cum aliis.* Agnosce scopulos, & difficultates in sententia Patris Vasquez; Non est igitur recedendum ab opinione communi quam supra contra illum satis firmauimus, & quam docent etiam ferè omnes Doctores Societatis.

RESOL. CCIC.

An iudex Ecclesiasticus teneatur in causis Ecclesiasticis, aut mixti fori praeberè processum iudicibus secularibus, à quibus auxilium petat? Ex p. 1. tr. 2. Ref. 109. alijs 108

S. r. **A**firmatiuam sententiam docet Baldus *in l. in criminali, C. de iurisdictione*, Bartholus *in l. Magistratib. ff. eodem, & in l. Diuus, de custodia reorum*, cum Roland. à Valle *lib. 1. cons. 37. num. 5. & 7.* & alij penes ipsum, & apud Barbofam *de potest. Episc. part. 3. allegat. 108. num. 27.* & Cenedum *in canonici 99. quast. 36. num. 13.*

2. Sed falluntur equidem, & ideo merito contrariam sententiam nouissimè docuit Moneta *de iudicibus confer. c. 8. n. 261. & 262. Segura in direct. Iud. Eccles. part. 2. cap. 13. num. 33.* Christophorus Anguiano *in suo doctissimo tract. de legib. lib. 3. contr. 31. num. 7. & seq.* vbi ex professo ex solidis rationibus, & ex communi Canonistarum sententia probat, saecularem Iudicem requisitum per Ordinarium, vel Delegatum Ecclesiasticum, petere non posse, se instui velle ex actis coram tali Ecclesiastico requirente factis, num. rite, rectèque processum fuerit, sed statim teneri impertiri brachium suum, etiamsi processus sibi non ostendatur, cuius copiam petere non potest, neque differre executionem brachij petiti, nec directè, neque indirectè se intromittere, vt pote ad quem nuda, & pura duntaxat spectat executio. Et hæc opinio aduersus Mirandam de ordine iudicario, *tom. 1. q. 5. art. 1. conclus. 1. Azevedum in recopil. lib. 4. tit. 1. leg. 15. num. 4.* & alios, non solum tenenda est, quando Iudex Ecclesiasticus procedit in causis Ecclesiasticis, sed etiam in causis mixti fori, vt tradunt Doctores citati.

RESOL. CCC.

An Ordinarius, vel iudex delegatus debeat necessario praeberè censuras, ante quam imploretur pro sua sententia exequenda brachium saeculare? Et si iudex saecularis non vult brachium suum praestare, an possit ad id cogi pena excommunicationis? Ex part. 1. tract. 2. Ref. 121. alijs 120.

S. r. **A**firmatiuè respondet Couarruias *practice 99. cap. 10. num. 1.* Franciscus Molinus *in tr. de brachio saeculari, lib. 1. cap. 3.* & alij quamplures Iurisperiti apud Monetam *vbi supra.* Et rationem adducunt *ex c. cum non ab homine de iudic. vbi mandatur Ecclesiasticis Iudicibus, vt procedant per censuras contra reos: & si non proficiant, cum non habeant amplius, quid faciant, inuocent brachium saeculare.*

2. At hæc opinio non est tenenda: & illam nouissimè impugnat Ioann. Petrus Moneta *in tract. de Iudicibus confer. cap. 8. num. 268.* Segura *in direct. Iudicium Eccles. part. 2. cap. 13. num. 33.* & alij penes ipsos. Et ratio est: quia omnia iura, cum de inuocatione brachij saecularis agunt, loquuntur per hæc verba: *Si necesse fuerit, si opus fuerit.* Vnde ad *c. 1. de officio ordin. & cap. dilecto de sent. excom. in 6. & ad cap. cum ab homine.* respondetur, quod procedit in proprio casu: vel melius dicendum est, quod fuit correctum per posteriora iura, & nouissimè per Concilium Trident. *sess. 15. cap. 5. de regul. sess. 2. 5. cap. 3. de reform.* Ita Moneta, & alij. Notandum est etiam pro hac materia, quod si Iudex saecularis non vult brachium suum praestare Ecclesiastico, potest ad id cogi pena excommunicationis, vt notant Doctores, quos citat, & sequitur Barbofa *in collect. tom. 2. lib. 5. tit. 26. cap. 2. num. 3.* Vide etiam Sancterellum *tract. de hæresi cap. 6. dub. 4. num. 23.*

RESOL. CCCI.

An iudex Ecclesiasticus in criminibus mixti fori possit laicos sine auxilio brachij saecularis in carcerem deducere?

Et in tali casu an dicti criminosi non in Regijs carceribus, sed in Ecclesiasticis reponendi sint? Ex part. 1. tr. 2. Ref. 89. alijs 88.

S. r. Non